Prednáška

Harašment v ambulancii – fantázia či skutočnosť?

Miroslava Heráková

Pojem sexuálneho obťažovania sa prvý raz objavil v sedemdesiatych rokoch minulého storočia v USA ako „sexual harassment“, kde sloveso „to harass“ znamená neustále znepokojovanie, týranie, sužovanie alebo sekírovanie. U nás sa udomácnilo ako „harašment“ a nemá nič spoločného s výrazom „harašiť =hrmotať“, hoci sa môže zdať, že napĺňa slangové chápanie významu tohto slova, tzn., že osobám, ktoré sexuálne obťažujú niekedy až „haraší“...

Európska komisia definuje pojem sexuálneho obťažovania ako neželané správanie so sexuálnym pozadím, alebo sexuálne konanie, ktoré znižuje dôstojnosť žien a mužov na pracovisku. Ambulancia, kde je poskytovaná psychologická, psychoterapeutická a psychiatrická liečba je samozrejme pracoviskom. Zvolila som teda v názve tohto príspevku obrazné spojenie „harašment v ambulancii“, vyjadrujúce jednostrannú náklonnosť so sexuálnym obsahom ako aj prejavy láskyplných citov zo strany pacienta voči terapeutovi, alebo terapeuta voči pacientovi.

Harašment v ambulancii je definovaný ako neželané správanie so sexuálnym pozadím. Pritom pri sexuálnom obťažovaní nejde o erotiku v užšom zmysle. Hlavným motívom je obyčajne uplatňovanie moci a zatláčanie obete do podriadenej pozície. Sexuálne obťažovanie sa pritom ponúka ako prostriedok na dosiahnutie cieľa, cieľ však najčastejšie míňa, lebo ľudia bývajú v oblasti sexuality veľmi zraniteľní.

Sexuálne obťažovanie na pracovisku môže mať najrôznejšie formy. Niekoľko príkladov:

- vyvesovanie erotických vyobrazení na steny, ich vykladanie na pracovný stôl (aj v počítači napr. šetrič obrazovky, podložka pod myš a pod.),
- ukazovanie pornografických časopisov a obrázkov,
- uprené, oceňujúce pohľady, hvízdanie za chrbtom, obdivné komentovanie vzhľadu, postavy, očí a pod.,
- rozprávanie obscénnych a dvojzmyselných vtipov, používanie oplzlých výrazov a slovných sexuálnych vyjadrení,
- telefonáty, listy, SMS alebo e-maily s erotickým kontextom alebo jemnými narážkami,
- zdanlivo náhodné telesné dotyky (potľapkávanie, obchytkávanie a pod.),
- vynucovanie telesného kontaktu (napr. bozkov pri potykaní a pod.),
- pokusy o zblíženie s jednoznačným sexuálnym úmyslom,
- prísľuby výhod v zamestnaní v prípade sexuálnej priazne a vyhrážky pri odmietaní,
- priame výzvy na sexuálne konanie, exhibicionizmus a iné.

Adresa: Psychosociálne centrum Košice, Jegorovovo nám 5, 040 01 Košice, Slovensko, e-mail: m.herakova@post.sk, www.psychologickecentrum.com, www.pscentrum.sk

Hranica je jednoznačná

O probléme sexuálneho obťažovania sa diskutuje a vynárajú sa mnohé otázky. Kde sú vlastne hranice medzi prehnanou zdvorilosťou, nevinnou zamilovanosťou a sexuálnym obťažovaním? Nesmie sa ani krátko zaflirtovať? Čo robiť, ak sa niekto z personálu zaľúbi do pacienta? Zakázané je všetko? Prirodzene, že nie. Nejde vôbec o úplné znemožnenie kontaktu medzi terapeutom a pacientom v ambulancii. Ide skôr o to, aby sa pacienti a terapeuti necítili zaťažujúco správaním toho druhého a aby sa necítili ponižovaní vo svojej ľudskej dôstojnosti. Je teda dôležité, aby sa náklonnosť a láska nezamieňali so sexuálnym obťažovaním. Hranica medzi nimi je veľmi jemná, ale súčasne jednoznačná. Pokusy o zbližovanie môžu nastať až po ukončení terapie – ak spočívajú vo vzájomnosti. Lebo rozhodujúcim je vždy vzájomný súhlas. Ale nie vždy tomu môže byť tak. Bohužiaľ vo svete sa udiali a dejú prípady, kedy sú odborníci na duševné zdravie usvedčení i odsúdení za sexuálne zneužívanie pacientov.

1. V Orange County v Kalifornii bol psychiater James Harrington White usvedčený, že prinútil pacienta k análnemu pohlavnému styku. Po vyšetrovaní vedeným Občianskou komisiou za ľudské práva bolo zistené, že White podával lieky mladým mužom a potom natáčal na video, ako s nimi uskutočňuje sex. White bol odsúdený k takmer siedmim rokom väzenia.
2. Bývalý prezident Americkej psychiatrickej asociácie (APA) a čestný prezident Svetovej asociácie pre sociálnu psychiatriu (World Association for Social Psychiatry) Dr. Jules Masserman bol obvinený, že sexuálne zneužíval pacientky v spánku po užití amytalu sodného, barbiturátu používaného v 60. rokoch pri experimentoch s ovládaním mysle. Napriek tomu, že dôkazy neboli preukazné, poisťovňa zaplatila obetiam viac ako 350 000 dolárov na kompenzáciách. Dr. Masserman sa

dobrovoľne vzdal svojej lekárskej licencie v štáte Illinois.

3. Psychológ Donald Persson bol odsúdený k 10 rokom väzenia za znásilnenie 12-ročného dievčaťa.
4. Psychiater Markham Berry sa priznal k pohlavnému zneužívaniu chlapcov, ktorí boli k nemu poslaní pre pomoc.
5. Kansaský psychiater John Lester bol odsúdený k 41 mesiacom väzenia za zneužívanie dvoch maloletých chlapcov.
6. Psychoterapeut John Ferguson bol jedným z prvých stíhaných v rámci koloradského zákona, ktorý špecificky kriminalizuje podobné sexuálne správanie.
7. V roku 2002 bol odsúdený k 6 rokom väzenia dánsky psychológ Bjarne Skovsager za pohlavné zneužívanie, vrátane análneho pohlavného styku a odhaľovania sa s tromi chlapcami vo veku 7–11 rokov.
8. V roku 1992 bol Alan J. Horowitz, newyorský psychiater odsúdený za znásilnenie troch chlapcov vo veku 7–9 rokov a za pohlavné zneužitie 14-ročného dievčaťa. Horowitz sa hájil tým, že je „normálny pedofil“.
9. Aj psychiater Dr. Harry Bailey argumentoval, že jeho pacientka so vzťahom súhlasila. Do jeho ambulancie prišla ako profesionálna tanečnica, ktorú počas charitatívneho predstavenia vo väzení ohrozoval väzeň nožom. Dr. Bailey sa s ňou zaplietol a nadviazal sexuálny vzťah. Keď hrozila, že ho udá, dával jej ďalšie lieky navodzujúce spánok, alebo aplikoval elektrošoky. Počas tohto vzťahu vložila pacientka 30 000 dolárov do prevádzky Baileyho súkromnej ordinácie. Keď otehotnela a dr. Bailey poprel otcovstvo, na jeho nátlak išla na prerušenie tehotenstva a ani nie do roka spáchala samovraždu. Počas vyšetrovania charakterizoval sudca John Slattery túto kauzu ako vykorisťovanie nasledovne: Bailey s pacientkou nadviazal sexuálny vzťah a využíval ho, aby nad ňou dominoval a ovplyvňoval ju s cieľom získať jej peniaze. Do ich vzťahu patrili fyzické inzultácie, hrozby únosu vrátane vyhrážania sa nedobrovoľnou hospitalizáciou. Obžalovaný si od pacientky požičiaval peniaze a taktiež dosiahol, že sa stal jediným oprávneným vykonávateľom jej závetu.
10. Americký psychiater Michael DeLain bol v roku 2002 uväznený za pohlavné zneužívanie 16-ročného dievčaťa, atď...

Aj v roku 2004 pražská Lekárska komora riešila opakovaný postih psychiatra dr. M. L., ktorý zaslal niekoľko urážlivých textových správ jednej zo svojich bývalých pacientok, ktorú v minulosti pri vyšetrení vo svojej ordinácii sexuálne stimuloval, za čo bol v roku 2001 podmienečne vylúčený z komory. V denníku MF Dnes sa ospravedlňoval: „I lekárovi sa stane, že sa zamiluje do pacientky“.

Menovaní aj iní vyšetrovaní psychiatri a psychológovia nikdy nepriznali sexuálny nátlak, hovorili len o vzájomnom súhlase k „sexuálnemu kontaktu“, o „sexuálnom vzťahu“ alebo o „prekročení hraníc“. Spomínané udalosti i úvahy ľudí môžu ovplyvňovať rôzne média k obsahu článkov či vtipov o psychiatroch, a tie následne vplývať na pacientov v rozhodovaní navštíviť alebo nenavštíviť odborníka, ak majú problémy. Tiež sa môžeme stretnúť s článkami, ktoré nám v tomto smere vyrazia dych.

Pred rokom som si kúpila na cestu vlakom ženský klebetník Šarm. Pri listovaní ma zaujal príspevok nazvaný Záhyby duše. Čítam a zisťujem, že je to poviedka Viery Slanej, ktorú hodnotí naslovovzatá porota: moderátor Fan rádia – Sajfa, Eva Urbaníková – spisovateľka, moderátorka a Michaela Čobejová – herečka, autorka glos. Poviedka je o pacientke Jane, ktorá navštevuje psychiatra MUDr. Dinkoviča. Úryvok: „A strach z okolitých pohľadov už teda trochu povolil?“ snažil sa odviesť MUDr. Dinkovič svoju pozornosť od jej medziprsníkovej ryhy späť k terapii, jeho fantázia však už pracovala na plné obrátky. Akoby v sne zaregistroval, že stelesnená erotika sediaca oproti nemu zhodila ostentatívne na zem svoje labelo. Automaticky sa poň zohol a ocitol sa pri jej nekonečných, jemne tvarovaných nohách, ktoré práve v tej chvíli ledabolo preložila na opačnú stranu, pričom mu poskytla výhľad na svoje červené nohavičky. Jeho záchranné brzdy v mozgu tým definitívne zlyhali a on sa poddal situácii. „Si úžasná, božská, dokonalá“, šeptal priškrteným hlasom a tlačil si hlavu k Janinmu prirodzeniu, ktorého vôňa ho privádzala do šialenstva. Sexi rozpaľovateľka zatiaľ zvrchu pozorovala jeho pomalú premenu na funiace zviera. „Pusti ma do seba, zlatko, povedz, ako by si to chcela,“ krochkal psychiater lížuc jej vagínu, zatiaľ čo si jednou rukou vyberal navretého vtáka. Jana ho už však nevnímala...

Keď som to dočítala, prestala som na chvíľku dýchať. Hovorím si, je to naozaj skvelé, čo niektoré média predkladajú našim potenciálnym klientom. Veď po prečítaní tohto príbehu už sotva kto do ambulancie príde... A kde vôbec na to ľudia chodia, že obvyklá realita je práve takáto? Pochybujem, že niečo vedia o pánoch, ktorých som Vám pred chvíľou predstavila. Sú to iba fantázie ľudí o harašmente v ambulancii? Môže táto etuda skutočne ovplyvniť klienta vo vyhľadaní lekára? Veď človek môže byť v núdzi a potrebovať kvalifikovanú pomoc! A čo, ak na základe predstavy evokovanej aj uvedeným textom nepríde? Alebo naopak existujú takí zúfalci, ktorí dúfajú, že sa do nich lekár zamiluje a nájdu si tak konečne partnera (partnerku) a vyriešia svoje komplexy? Možno s touto fantáziou a očakávaním aj do ambulancie idú a následne obťažujú personál svojimi narážkami. Domnievam sa, že niektoré média môžu uvedeným poľutovaniahodným spôsobom prezentovať iba sexuálne fantázie čitateľov, avšak so závažným dôsledkom získania negativistického vzťahu k prekročeniu prahu psychiatrickej, či psychologickej ambulancie, hoci by potreba odbornej pomoci bola naliehavá.

Literatúra

Literatúra u autorky.

Do redakcie došlo 20.11.2008.